

Па-беларуску? З усмешкай!

У беларускіх аўтаамагараў нядаўна з'явілася магчымасць вывучаць правілы дарожнага руху на дзяржаўнай беларускай мове. Супольная праца паяднала намаганні Дзяржаўтаінспекцыі, Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі ды Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны, якое ўзяло на сябе кіраўніцтва адпаведным праектам. Падрыхтаваныя таксама тэкставыя заданні і канспект па правілах. Справа за адпаведным указам, а пакуль вучні і выкладчыкі аўташкол станоўча сустрэлі навіну і імкнуцца скарыстацца нагодай ды падвучыць не толькі ПДД, але і родную мову. Алена Анісім, філолаг, навуковец, першы намеснік старшыні ТБМ, падзялілася з "ЛіМам" развагамі пра сённяшнія шляхі распаўсюджвання беларускай мовы.

Таццяна СІВЕЦ

— Такага роду праца па ўкараненні мовы ў твая сферы, дзе яна раней мала прысутнічала, вымагае іншага погляду. Мы ж прызвычаліся, што беларуская мова — гэта найперш вершы, аповяданні, песні, казкі і г.д., але мова можа забяспечыць абсалютна ўсе патрэбы, а значыць, можа быць і больш складаная, і гучаць крышку не так, як бы нам хацелася. Час ідзе наперад. Жыццё змяняецца, а з ім змяняецца і мысленне людзей. Калі мова не будзе адпавядаць мысленню, яна не будзе

Каб зразумець беларускае слова, можна не карыстац-

лійскую... Цікаваць выдання яшчэ ў тым, што яго ўкладальнік — супрацоўнік Інстытута мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы НАН Беларусі Уладзімір Кошчанка — зрабіў універсальную транскрыпцыю для замежнікаў, каб ім было прасцей вывучаць нашу мову.

— **Не толькі замежнікам патрэбна беларуская мова. На канале АНТ вы праводзіце свае ўрокі роднай мовы. Як на іх адгукаюцца глядачы?**

— Гэта была ідэя моладзі з АНТ. Ім захацелася зрабіць праграму, якая б выгадна адрозні-

даваць іх. Не сакрэт, што Беларусь — гэта перліна, пакрытая пылам. Але сёння многае робіцца нашымі тэлеканаламі, Міністэрствам культуры, якое аб'явіла праграму "Беларусь — краіна замкаў". Мы былі ў Лагойску і бачылі, як захапіліся людзі ідэяй аднаўлення іх мясцовай каштоўнасці — палаца Тышкевічаў. Так узнікае гонар за сваю зямлю і яе гісторыю.

— **Будзем шчырымі: для многіх беларусаў родная мова пачалася з нашай літаратуры, з твораў Караткевіча, Купалы, Быкава... А для вас асабіста?**

— Яна пачалася з майго бацькі, маіх аднавяскоўцаў — я нарадзілася на Стаўпеччыне, па-нашаму кажучы, — у Стаўцоўскім раёне. Бацька мне дарыў кнігі: "Сымон-музыка" Якуба Коласа, зборнік Янкі Купалы. І, напэўна, якраз пасля паэмы "Бандароўна" пачалося ў мяне свядомае ўспрыняцце сябе беларускай. У 12 гадоў паэму гэтую я ведала на памяць і нават пісала па ёй экзаменацыйнае сачыненне

дзев. Калі мова не будзе адпавядаць мысленно, яна не будзе жывой!

— Але часам можна пачуць думку, што беларуская мова ўсё яшчэ не сфарміравалася да канца — яна працягвае развівацца?

— Калі гавораць пра тое, што мова знаходзіцца ў зародкавым стане, то я катэгарычна не згодная. Мова на сённяшні дзень такая, што можа забяспечыць усе сферы ўжывання. Пытанне толькі ў людзях: ці дасягнулі яны адпаведнага развіцця, каб карыстацца мовай паўсюль. Нарэшце, фарміраванне мовы адпавядае ўзроўню развіцця самога грамадства.

— Вы імкняцеся гэтыя сферы ўплыву пашыраць. Здаецца, нават сярод моладзі сёння існуе пэўная “мода на мову”...

— Ведаецце, ёсць. Ёсць людзі, якія дасягнулі пэўнага прафесійнага ўзроўню і цяпер імкнучыся дапамагчы пашырэнню моўнай прасторы вакол сябе. Да прыкладу, хутка беларуская мова стане інструментам для працы на рынку Forex. Ёсць звычайныя маладыя людзі, якія беларусізавалі свой сайт...

— Значыць, сучаснае становішча мовы перадусім залежыць ад канкрэтных працы канкрэтных людзей?

— Так, праграмісты, напрыклад, садзейнічаюць пранікненню беларускай мовы ў інтэрнэт.

Каб зразумець беларускае слова, можна не карыстацца працай перакладчыкаў і не гартаць слоўнікі — варта толькі выйсці ў сеціва.

— Сапраўды, інтэрнэт дапамагае: вялікі пласт сучаснай айчыннай літаратуры знаходзіцца менавіта там, там жыве мова, нават ствараецца сучасны беларускі слэнг. Ці не таму вы, імкнучыся адпавядаць запатрабаванням часу, абнавілі і свой сайт <http://tbn-mova.by/>?

— Так, яго нават можна назваць парталам, бо там змяшчаецца шмат рознай інфармацыі, ён увесць час змяняецца і пашыраецца. Наогул, сёння нельга жыць адарвана ад інтэрнэту. Гэта ўжо не інструмент — гэта твая прысутнасць і пазіцыянаванасць у свеце. Калі ты ёсць у сеціве, значыць, ты — ёсць! Ёсць не толькі для тых, хто жыве ў Беларусі, але і для замежнікаў. Так што можна засведчыць, што Таварыства беларускай мовы — ёсць!

— І мову на вашым партале таксама можна падвучыць?

— Для гэтага ў нас ёсць самыя розныя задумкі. Да прыкладу, выкладзі там англа-беларускі / беларуска-англійскі размоўнік, які мы выдалі ў 2010 годзе ў межах праекта “Дыялог”. Гэты размоўнік уключае набор слоў і фраз для самых розных сітуацый. Напачатку моладзь наша зрабіла яго для сябе. пасля пераклалі на ан-

гліш. Ім захацелася зрабіць праграму, якая б выгадна адрознівалася ад таго, што робіцца на іншых каналах. Не сакрэт, што многія сучасныя праекты на гэлебачанні капіруюцца з замежных, але копія рэдка бывае лепшай за арыгінал. І калі тры гады таму ў Інстытут мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы звярнуліся маладыя людзі, наша дырэкцыя вырашыла дапамагчы. Такім чынам, я рыхтую кароткае апісанне паходжання пэўнага слова альбо гіпотэзу яго ўзнікнення, паралелі з іншымі славянскімі мовамі, распавядаю пра індаеўрапейскія карані, адлюстроўваю адметнасці рэгіянальнага ўжывання. І вынік ёсць! А зусім нядаўна адзін з членаў здымачнай групы прызнаўся, што адчуў, што мы патрэбную справу робім, калі красуна з дарагой машыны памахала яму рукой са словамі: “Прывітанне, белмова!”

— Ці актыўна далучаецца сёння моладзь да вывучэння і прапаганды беларускай мовы?

— Моладзь — гэта такая група, якая, ухапіўшыся за нейкую ідэю, імкнецца тэрмінова яе рэалізаваць. Многія займаюцца працоўваннем мовы ў этнагрупах, у гістарычных пошуках. Нядаўна праводзілі Фэст экскурсавадаў: па ўсёй краіне знайшліся маладыя людзі, якія цікавяцца гісторыяй, ведаюць фальклор, свае родныя мясціны, імкнучыся дасле-

дзі я ведала на памяць і нават пісала па ёй экзаменацыйнае сачыненне ў восьмым класе. У “Бандароўне” закладзена вельмі шмат для фарміравання дзяўчыны. Напрыклад, радкі: “За мной праўда і народ мой, за табой жа — грошы” — гэта, я лічу, асновы маральнасці, актуальныя і сёння.

— Вы спрычыніліся да такой важнай справы, як стварэнне “Стратэгіі развіцця беларускай мовы ў XXI стагоддзі”. У чым яна заключаецца?

— Мова павінна прысутнічаць у сям’і, у СМІ і ў прафесійнай дзейнасці. На побытавым узроўні чалавек вырашае сам, якой мовай карыстацца, але, каб мець магчымасць вывучаць беларускую, павінна існаваць адпаведная сістэма адукацыі. Вельмі важным вынікам нашай працы стала супрацоўніцтва з маладымі бацькамі, з установамі адукацыі і выхавання, акрамя таго, у нас працуе анамастгчыная камісія.

— Што б вы парайлі людзям, якія не гавораць па-беларуску, баючыся памылкаў?

— Я парайла б не саромецца і размаўляць па-беларуску добра-злычліва і з усмешкай. Усе мы людзі, усе мы можам памыліцца. Але сёння мы зробіце адну памылку, а заўтра — ніводнай! Галоўнае — нашае стаўленне адно да аднаго. Варта заўжды паважаць меркаванне тых, хто побач, незалежна ад мовы, якой яны карыстаюцца.